

De pot met de verroeste bodem

Dirk Hanssens osb

107

DE KOVEL

Evenwicht kan alleen als je de tegengestelden behoudt en de zwart-witdenkers geen kans gunt om het ene uiterste tegen het andere uit te spelen. Als de Regel van Benedictus een evenwichtige leefregel is, dan impliceert dit eveneens dat er schijnbare tegenspraken te vinden zijn. We lijsten ze op in een tiental afleveringen die vooral de dialoog open willen houden. Korte babbeltjes die alle tinten grijs bevatten. Onder het gras, waarop de fictieve gesprekspartners plaatsnemen, siddert het addertje van een vaderspreuk die elders in dit nummer in extenso te lezen is.

HILARION:

Stel je gerust, broeder. Aan het woord van onze heilige vader Benedictus valt niets af te dingen. Het is wijs en gemodereerd, mild van toon en nooit zonder begrip voor de bezwaren tegen wat onmogelijk schijnt te zijn in de ogen van monniken die geen last hebben van de herinnering aan pilaarheiligen en ander tuig van het eerste uur.

AGATHON:

Blij te horen dat je onze vader de eer van de nimbus niet ontzegt. Of liever: dat je het woord uit zijn leefregel in gouden plakATEN wilt griffen. Maar waarom verspil je je adem aan een loftuiting over de Regel? Je volbrengt het woord – is dat niet genoeg? Of had je misschien toch een aanmerking te maken op een of andere zinsnede? Doe dat dan met de vrijheid van een kind dat alle tijd gegund is om een inzicht te laten rijpen dat zich later met stilzwijgendheid zal omgeven. Zeg me nu ronduit wat je op je lever hebt en ik aanhoor het met de meest barmhartige liefde waartoe Benedictus zijn volgelingen oproept.

HILARION:

Warempel, je raadt het! Het is die barmhartigheid die me dwars zit.

AGATHON:

Hoe kun je er nu iets op tegen hebben dat ons de hoogste graad van mededogen wordt aanbevolen? En je zult het onze monnikenvader toch niet ten kwade duiden dat hij ons hart in droeve uren wilde opmonteren met de dringende raad: 'Nooit wanhopen aan Gods barmhartigheid'?* Al groeit er een eeltlaag van onverschilligheid rond de hartslagader van onze deugdzaamheid, dan nog weet de Heer het bloed van zijn liefde erdoor te jagen. Is dat niet geruststellend voor zwakke broeders?

HILARION:

Noem je het barmhartig als iemand het vertikt de oorzaak van het kwaad weg te nemen? Het godsoordeel dat op het einde der tijden komt, houdt geen rekening met de hoop die een verstokte zondaar koestert.

AGATHON:

Dat is dan een valse hoop die nog erger is dan wanhoop. Tegen valse hoop valt niets te beginnen, omdat de zondige broeder zichzelf bedrogen heeft en dus nooit zal erkennen dat hij barmhartigheid behoeft.

HILARION:

Juist! En daarom moet het kwaad met wortel en tak worden uitgeroeid. Je geeft het zelf toe: mededogen heeft geen zin als de broeder het potje liefst gedekt houdt. En over dat potje gesproken. Benedictus lijkt het in al zijn menslievendheid nog wel als het meest precaire stuk uit de monastieke porseleinenwinkel te beschouwen. Schreef hij niet dat je voorzichtig moet zijn als je de roestaanslag van een pot wil schuren? Er zou een gat in die pot kunnen ontstaan...** Hoe rijm je dat nu met de richtlijn om het kwaad met wortel en tak te verwijderen? Want die raad onthield Benedictus ook niet aan zijn opvolgers in het abtsambt.

AGATHON:

Volgens mij spoorde hij aan tot liefde jegens de gevallen broeder, en tot misprijzen ten aanzien van de demon die de broeder in zijn strikken hield.*** Het probleem is dat jij van die pot een instrument maakt om de zonden erin op te bergen, terwijl onze vader de broeder zelf als een aangeladen keteltje zag.

HILARION:

Wat maakt dat in hemelsnaam uit?!

AGATHON:

Veel, broeder, heel veel. Was Benedictus ervan overtuigd geweest dat eenvoudige ijzeren bonbonnières nog voor iets anders kunnen dienen dan als vervangende recipiënten van het heilig vaatwerk dat arme monniken nooit op overschot hebben, hij had de poetsieke broeder de raad gegeven, niet alleen om duchtig te wrijven, maar ook om gaten te boren in de verroeste bodem van de pot. Dat had zijn barmhartige liefde alleen nog maar onderstreept.

Tekening:

Anne van Herreweghen

(in: D. Hanssens, *Vader, zeg me...*,
P, Leuven, 2004).

HILARION:

U spreekt in raadsels.

AGATHON:

Welnee. Ga op stap met die ketel van jou en probeer bij al wie je tegen het lijf loopt het kwaad met wortel en tak uit te roeien. Is de Heer jou barmhartig, dan laat Hij je eigen zonden uit de geperforeerde pot wegvlieten terwijl je onbewust een glimlach ontlokt bij de zondige passant die jouw afkeurende blik moet trotseren. Is Hij jou niet goedgunstig, dan staat hij toe dat je je gedachten over het nut van vaatwerk herziet en dat je – weliswaar tegen je zin – doet wat Benedictus vraagt: de pot sparen en overal meevoeren.

HILARION:

Dus... Benedictus had toch geen gelijk! Hij sprak zichzelf tegen.

AGATHON:

Precies. Zolang jij niet weet wat heilig vaatwerk is – aarden potten dus – kan Benedictus het niet bij het rechte eind hebben. Althans, niet in jouw ogen. Jammer dat niemand een barmhartige blik op zichzelf kan werpen – je hebt er altijd de blik van een ander voor nodig... van dé Andere. Om daarvoor ruimte te scheppen, geven mensen liever de schijn zichzelf tegen te spreken dan rechtlijnig te zijn in de ogen van onbarmhartigen.

* RB 4,74: 'Nooit wanhopen aan Gods barmhartigheid.'

** RB 64,12: 'Bij berisping handelt de abt met beleid: alles met mate. Daarmee voorkomt hij dat hij in zijn ijver om roest te verwijderen het vaatwerk breekt.'

*** RB 64,11: 'Van fouten voelt de abt afkeer, voor de broeders genegenheid.'